

Fig. 01. Ortofotokarta över Brunnsvikensområdet med Annelund-Frösundavik A-F, Haga (H), Norra Djurgårdens strandområde vid Brunnsviken (NDB).

A-F. Annelund – Frösundavik

Denna del av landskapsrummet vid Brunnsviken hör definitivt till de mest omskapade av alla områden. Från endast torpbebyggelse på 1600-talets slut (Snåltäppan) byggdes ståndsmässig grosshandlarvilla på 1700-talet vid Frösundavik med parkanläggning liknande den engelska parken. Lite längre norrut låg torpet Annelund som Per Henrik Ling förvärvade 1822 och likaså ståndsmässigt byggde om. Ytterligare ett område var tidigt bebyggt på 1700-talet som torp under Annelund på nordligaste udden av området, Linneaholm. Dessa byggnader finns kvar här ännu idag men nu kompletterade med modern bebyggelse, trafikplatser och parkeringar.

Fig. 02. A-F 1. Brunnsvikens strand och utsikt norrut mot Tivoli och Bergshamraleden. Gräsmattan och sandstranden söder om Lings kulle.

Hela området vid Frösundavik, Annelund och Linneaholm förvärvades av staten 1905 och området tjänstgjorde därefter som förläggning för signalregementet och ingenjörtrupperna varvid många byggnader uppfördes och satte sin prägel på området. Även den lilla dammen, som sannolikt ursprungligen varit en åsgrop, grävdes ut och fördjupades då. Den militära verksamheten upphörde på 1960-talet och därefter förvärvades marken av Solna stad i syfte att omvandla området till park. Delar av marken såldes emellertid till SAS som byggde sitt huvudkontor här i glas och betong (arkitekt Nils Torp), och de gamla regementsbyggnaderna i söder byggdes delvis om till Sara hotell, numera Radisson.

De sistnämnda stora byggnaderna har radikalt förändrat utseendet i området men många av de äldre husen finns upprustade och bevarade och man har också tagit tillvara en del av de äldre parkanläggningarna. Bl.a. finns mycket fina lindalléer som har ett särskilt bevarandevärde.

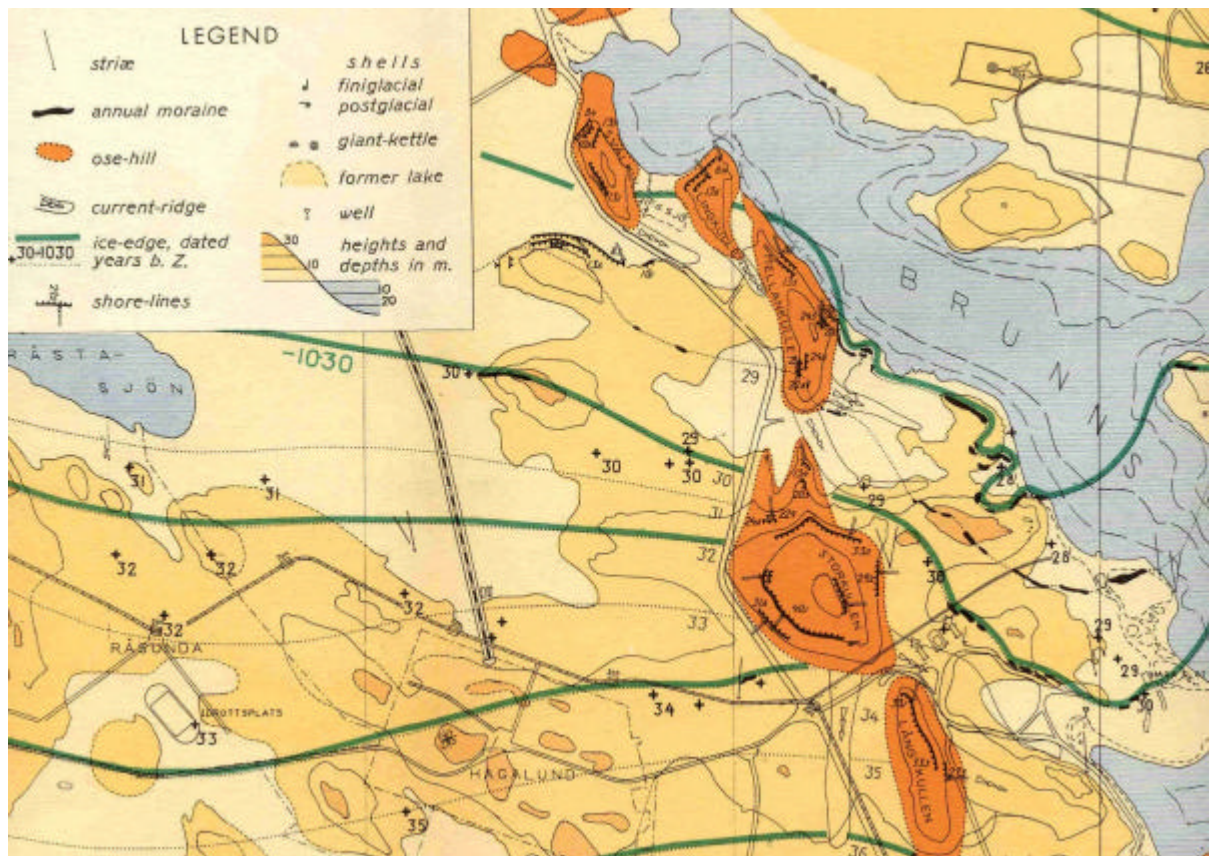

Fig. 03. Utdrag ur De Geers geomorfologiska karta som visar Stockholmsåsens kullar innan utbrytning 1940, samt de ändmoräner (De Geer-moräner) som avlagrats under isrecessesjonen.

De största förändringarna i omnejden är att Stockholmsåsen till stor del är utbruten. Undantag är den nordligaste udden norr om Annelund där åsen också har kvar de uråldriga spåren av strandterrasser från tidiga högre havsnivåer på nordsidan av "Lings kulle" på 8 resp. 13 m.ö.h.

De strandnära partierna är tillgängliga med cykel/gångstig som följer intill stranden hela vägen bort mot Haga.

Bedömning

Genom de nya byggnationerna har området ändrat karaktär. Viktigt är att behålla så mycket av natur- och kulturvärdena som möjligt i denna moderna miljö. Restytor förekommer som måste inkluderas i en plan för områdets förbättringar.

Mål

Området skall vara en integrerad del i Haga-Brunnsviken-området varvid natur- och parkområdenas kvaliteter stärks. Gång- och cykelvägar och förbindelser från sjön sammanlänkar området med Haga och övriga Brunnsvikenområdet.

Området behåller karaktären som attraktiv kulturmiljö omväxlande med öppna torrbackar, gräsytor och skogspartier med såväl tall som ädellövdominerade skogspartier.

A-F 1. Lings kulle

Norra delen av udden består av talldominerad skog av blåbärstyp överst med en lövskogsbård intill Brunnsviken. En gångväg går utmed stranden som även utnyttjas som cykelväg. I södra delen av sluttningen och runt Linnealund vidtar grovstammig ädellövskog som delvis är parkartad och gles. På östsidan finns Lings familjegravar omramade av ädla lövträd och örtrik

flora. Gravområdet är inhägnat med järnstaket. Ädellövbeståndet sträcker sig söderut mot parkeringsplatsen och övergår till en skogsremsa med grova tallar.

Öster om skogen finns en öppen gräsyta med enstaka lövträd som nyttjas för solbad och det finns också möjlighet till bad i Brunnsviken härifrån.

Fig. 04. A-F 1. Annelund med lindallén.

Mål

Området bibehåller parkkaraktären i södra delarna men mot norr får skogen utvecklas mot en blåbärstallskog.

Åtgärder

Trädvård intill bebyggelsen och Lings grav. I övrigt försiktig gallring för att behålla en växtlig skog med ett slutet krontak. Gräsyterna klipps regelbundet men vissa bryn i området kan möjligen klippas mer sällan för att gynna floran. Den sandigare lättare jorden gynnar en artrikare flora.

Det bör också övervägas att öppna en del av stranden med anlagd sandstrand och också ordna enklare omklädningsmöjligheter, dusch och toaletter intill den stora gräsytan söder om Lings kulle.

Fig. 05. A-F 2. SAS-terminalen från Hagakullen.

A-F 2. Området runt SAS-byggnaden

Öster om huskroppen finns öppna gräsfält. Dessa består av högt gräs med inslag av torrängsflora med en del ungtallbestånd planterade mot SAS klippta gräsyta. I slänten mot Brunnsviken förekommer ett trädbestånd med 5-6 grövre tallar samt alm, sälg, björk m.fl. lövträd. I södra delen är ädellövskogen tät med yngre lövträd som sluter skogen mellan de äldre grova träden.

Fig. 06. A-F 2. Tallskog vid SAS-terminalen. Foto från Bergshamra.

Fig. 07. A-F 2. SAS-terminalen från Brunnsvikens is.

Dammen utgrävdes under den militära perioden men ursprungligen var fördjupningen sannolikt en dödisgrop. Vattnet är grundvatten från åsen och av god kvalitet. Omgivningen består av välklippta gräsmattor och mot väster vidtar tallskogen.

I gräsytan förekommer en sandgynnad flora med bl.a. gåsört, jordreva, sandnarv, sandvita (*Berteroa incana*), kanadabinka (*Conyza canadensis*).

Förbi hela SAS-området går en gång/cykelväg utmed stranden med fina utsikter över sjön.

Bedömning

Trots den nya bebyggelsen som radikalt förändrat område har området bevarat mycket av det kulturhistoriska landskapet och även naturmark med rik fauna och flora.

Mål

Restaurering görs av ursprunglig vegetation utanför anläggningens närmaste omgivning.

Åtgärder

En plan behövs för att skapa/återskapa en parkskog mot Brunnsviken och mot söder som ansluter till den engelska parken vid herrgårdsbyggnaden. Området bör återplanteras med sandgynnade torrbacksarter i de öppna gräsytorerna vid SAS östra sida för att gynna artmångfalden. Dessa ytor bör slås regelbundet och träd och buskar röjas för att skapa öppna fält.

Fig. 08. SAS terminalen med dödisgrop i Stockholmsåsen som är en dammiljö matad med grundvatten från åsen.

A-F 3. Området vid Radisson SAS Royal Park hotell

Hotell- och konferensanläggningen byggdes 1991 och omges av de äldre byggnaderna från regementstiden och den herrgårdsliknande byggnaden mot stranden. En gammal knotig lindallé finns bevarad fram till entrén på hotellet.

Fig. 09. A-F 3. Radison hotell från Hagakullen.

Norr och öster om nya anläggningen i slutningen mot sjön finns delar av den engelska parken bevarad. Igenväxning pågår med yngre lövträd och buskar som växer in i det gamla parkträdsbeståndet. Mot Frösundaviks lilla empiriherrgård vid Brunnsviken är parkområdet mer välskött.

Öster om herrgården utmed Brunnsviken finns en hög moränrygg (De Geer morän) som också är mycket blockrik. Moränryggen är bevuxen med barrblandskog med tall, björk, sälg, ek och alm. En bit upp från stranden finns en äldre terrasserad stig som sannolikt nyttjades före sjösänkningen 1863 men som nu växer igen. Skogspartiet är artrikt med hassel, skogstry, måbär med ris, gräs och örter i fältskiktet.

Söder om De Geer moränen finns en sänka mot sjön med öppna gräsfält och trädjungar. Dessa fält växer igen med högvuxna ogräs som åkertistel, kardborre, ryssgubbe m.fl. och sly.

En bruksväg når här ner från det gamla regementsområdet i väster till strandpromenaden och en bryggplats.

Fig. 10. A-F 3. "Skära Villan" vid Frösundavik

Bedömning

Trots det stora hotellkomplexet finns kultur- och naturmiljöer väl bevarade.

Mål

Skogen på De Geer moränen bör hållas väl sluten som en viktig skogsbiotop för vilt och fågel och som skyddsbarriär mot hotellkomplexet innanför. Sänkan ner mot sjön i söder hålls öppen.

Åtgärder

Röjning av sly och småträd i brynen och dungen i söder mot sjön. Återkommande slåtter i de öppna brynen med borttransport av det slagna gräset.

Fig. 11. A-F 4. Hagakullen med utsikt mot Bergshamra och Tivoliberget.

A-F 4. Hagakullen

Denna kulle vid norra entrén till Hagaparken är vida synlig i omgivningen med sina 72 meter över havet. Från krönet har man utsikt över hela Stor-Stockholm och den tätt trafikerade E4 nedanför i väster. Kullen har ursprungligen varit en mäktig åskulle av Stockholmsåsen men har tagits i anspråk som grustäkt och kvar av åsmaterialet finns en liten rest mot E4;an och en i öster mot Haga där en strandterrass har uteroderats av forna havsvågor på 29 m.ö.h

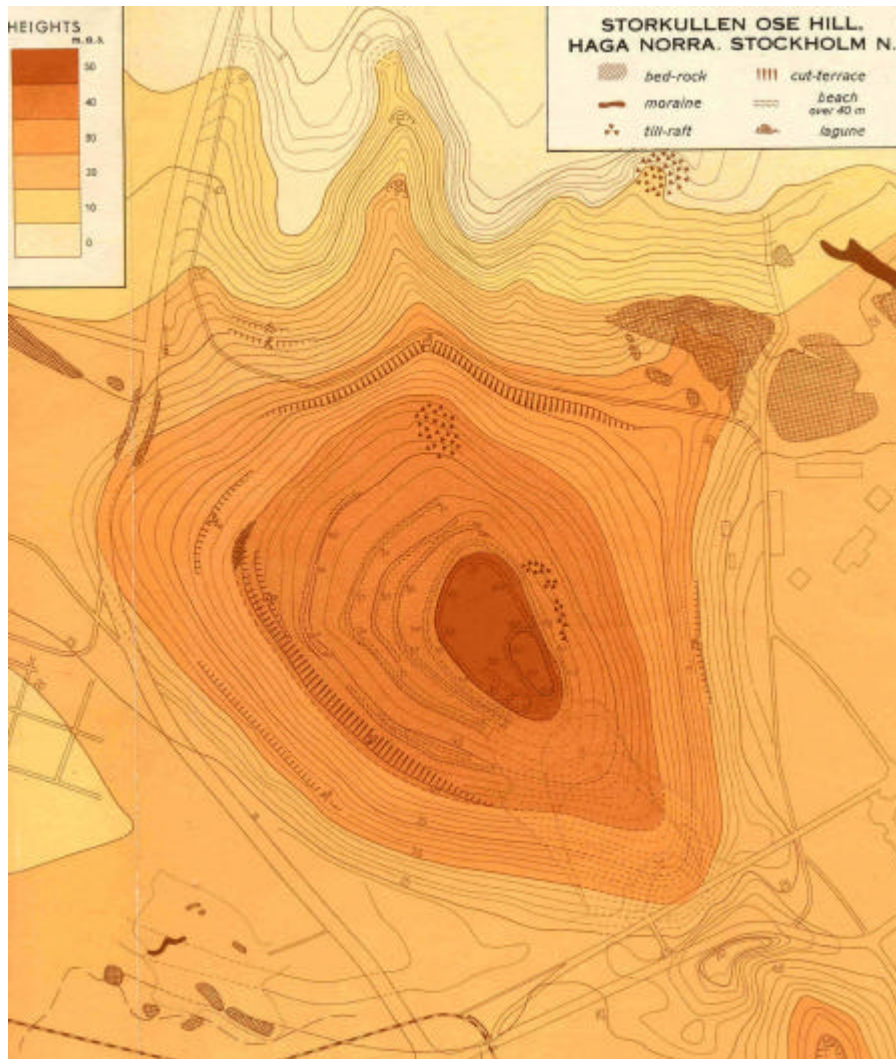

Fig. 12. De Geers karta över den ursprungliga åskullen 1940. Hagakullen som nu är utbruten och ersatt av moränmassor från Klarakvarterens byggområden.

Kullen har sedan byggts på med tippmassor bl.a. från Klarakvarteren i stadens centrum och är idag 20 meter högre än vad det ursprungliga åskrönet var. En del tall har planterats på sluttningarna men större delen av kullen har invaderats av ogräs från massornas fröbank. Då tippmassorna är mycket näringsrika har detta gynnat arter som brännässlor, hundkex, kvickrot, åkertistel, druvfläder och hallon. Många arter är förvildade arter som tysk lönn, pepparrot, palsternacka, pestskräp, kanadensiskt gullris, parkslide, vresros, såpnejlika m.m. Jätteloka bildar här "små skogar" på nordsidan. I detta ogräsbestånd finns också buskar och snår av nyponarter, tysk lönn, fläder, alm, lönn, lind och hagtorn.

Fig. 13. A-F 4. Hagakullens sydbrant.

Går man utanför de upptrampade stigarna stöter man ständigt upp harar och råddjur. Fågelrikedomen är stor med många fröätande arter som livnar sig på de frörika ogräsen. Steglits, grönfink, ängspiplärka och hämpling är vanliga arter. Liknande höga tippor i regionen har också dragit till sig rariteter som vinterhämpling, snösparv, snösiska och berglärka. På grund av den högvuxna snåriga vegetationen är det bara möjligt att ta sig upp hit på de stigar som finns. Området hävdas inte alls idag utan området växer tämligen raskt igen till ogenomträngliga snår och ungskogar. Krönet av kullen hålls öppen genom det trampslitage som förekommer här.

Bedömning

Kullen är en viktig målpunkt i området med den magnifika utsikten över hela Storstockholm och har en rik flora av kulturgynnade arter som dock försvinner genom igenväxningen. Området har potentiella möjligheter att utvecklas till ett mer attraktivt område i parken samtidigt som värdena för fauna och flora förstärks.

Mål

Området skall utvecklas till en attraktiv utsiktspunkt med karaktären av åskulle med öppen torrbacksvegetation i höjdområdet och med trädgrupper och skogsdungar som omsluter den öppna ängsmarken runt om. Norra slänterna ska kunna utnyttjas för vintersporter.

Åtgärder på kortare sikt:

Röj upp några tydliga stigar upp till toppen. Från parkeringen går idag två branta stigar som på sikt omvandlas till ”moderna hålvägar” genom det kraftiga slitaget som blir i den branta backen. Därför anvisas med skyltning en lämpligare väg upp som går lite mer österifrån upp

på först resterna av den gamla åsen och sedan upp mot toppen. Denna kan också göras bredare och med snedställda stockar som avleder regnvatten som annars skulle erodera bort stigen på sikt. Brukningsvägen från nordost som nyttjades en gång när tippmassorna lades upp bibehålles öppen. Det öppna området på krönet bör förstöras genom röjning av uppväxande sly och buskage. Även de översta tallarna som skymmer utsikten här uppifrån bör friröjas. Annars är det önskvärt att framförallt den västra sidan får växa igen med sluten skog gärna tallskog dock ej ända upp till toppen. Även i öster i anslutning till den nedanför liggande barrblandskogen bör slutna skogsbestånd få utvecklas. På sydsidan bör annars ytor lämnas öppna och hävdas med slätterbalk eller andra slätteraggregat medan andra områden gallras i syfte att skapa skogsbestånd. Några områden bör som idag lämnas för fri utveckling vilket så småningom skapar skogsbestånd. Ett selektivt gallrande bör gynna vissa viktigare träd och buskar såsom t.ex. alm, lind, tall, medan tysk lönn, jätteloka m.fl. i det närmast ska utrotas från området.

På nordsidans sluttningar bör vegetationen i större utsträckning hållas undan i de stråk som idag är minst igenväxta och skapa möjlighet till vintersport på sikt. Någon stor anläggning med lift ända upp till toppen kan inte komma på fråga eftersom landskapsbilden är mycket viktig. Öppningarna i den igenväxande kullen gynnar dock också faunan och floran i området om ytor också lämnas för utveckling mot skog. I nordväst vid tippens fot finns ett område med äldre skog som är i behov av gallring och som bildar en skyddsbarriär mot backens nedre del. De nedersta partiet av de öppna markerna hävdas ej i dag men bör hävdas med slätter.

Ett gott alternativ är att hela kullen betas med får i kombination med röjning och gallring. Jättelokan (*Heracleum montegazzianum*) måste aktivt bekämpas med årligen återkommande bekämpning tills beståndet är helt utrotat.

Åtgärder på längre sikt.

Som ett dyrare alternativ är att lägga på ytterligare massor på krönet. Detta har två syften. Dels kommer utsikten att bli bättre och krönets form överensstämmer bättre med en åskulles form med en välvd topp, lite högre i söder. Idag ser den märkligt avhuggen ut då höjddpartiet är plant. Detta är viktigt med tanke på att toppen är väl synlig över ett mycket stort område. Dessutom kan det, förutsatt att massorna består av grusmaterial från rullstensåsen, medföra att det också är möjligt att återskapa en flora som hör till den forna åskullen med t.ex. backsippor, tjärblomster, gråfibbla, solvända m.m. Eventuellt skulle därvid massor med fröbank kunna tas från området som idag avbanas för grustäkt inom regionen.

Vid eventuell anläggning av skidbacke bör övervägas att anläggningen exponeras vida över hela norra Stockholmsregionen. En anläggning på toppen och belysning skulle definitivt påverka landskapsbilden negativt. Om åskrönet höjs kan dock en anläggning på nordsidan av kullen bättre smälta in i miljön.